

IT FRYSKE GEA EN MOLLEN. ERVARINGEN MET DRIE JAAR GEËN MOLLEN VANGEN

Sietske Rintjema

Bij de Friese vereniging voor natuurbescherming, It Fryske Gea, is in de periode van 1998 tot en met 2000 geëxperimenteerd met het niet vangen van mollen. Het experiment vond plaats in het natuurreservaat de Alde Feanen, een circa 2.500 hectare groot laagveenmoeras, dat ligt tussen Earnewâld (Eernewoude), Grou (Grouw) en Warten (Wartena) in Fryslân (Friesland).

Het reservaat bestaat uit verschillende terreintypen, met name open water, riet en natte ruigte, moerasbos, nat schraalgrasland en weidevogelgrasland. Het wordt als natuurgebied internationaal erkend als 'Wetland' en is aangemeld voor de Habitatrichtlijn. Bijzondere planten en dieren die er voorkomen: gewone dotterbloem, veenmosorchis, purperreiger, zwarte stern, baardmannetje, roerdomp, groene glanzemaker en de noordse woelmuis.

In de door It Fryske Gea zelf beheerde

delen worden nooit mollen gevangen. Drie jaar geleden is met de pachters afgesproken dat zij dit ook op de door hen gepachte graslanden niet meer zouden doen. Concrete feiten en resultaten van het mollengedooftbeleid zijn er in de genoemde periode niet vermeld. Er is namelijk geen onderzoek gedaan naar de effecten van dit beleid. Wat er wel is zijn de ervaringen van pachters, inventarisatievrijwilligers en van de eigenaar en beheerder van het natuurreservaat, It Fryske Gea. Deze ervaringen zijn mondeling doorgegeven en geven hoogstwaarschijnlijk een nogal subjectief beeld. Toch lijkt het belangrijk ze in hoofdlijnen te noteren. Mogelijk biedt zo'n overzicht inspiratie of aanknopingspunten voor toekomstig onderzoek naar mollen en mollenbestrijding.

Een veelgebruikt type mollenklem. De klem rechts staat op scherp. Foto Alice Pillot

Natuurbeheerder

Het niet vangen van mollen in de periode 1998-2000 leidde duidelijk zichtbaar tot een toename van het aantal mollen. De toename van mollen leek op haar beurt een positief effect op de natuur te hebben. Direct doordat de mollen als voedsel worden gebruikt door diverse soorten predatoren. Hiervan zijn onder andere de bruine kiekendief en de boomkruiper interessant voor het natuurbeheer.

Indirect was er een positief effect doordat er in de graslanden een microreliëf ontstaat door de molshopen en rillen, waardoor er binnen een grasland meer

Aarde uit een molshoop kan in kuilvoer terechtkomen. Dat is vooral voor paarden een probleem. Foto Rollin Verlinde

variatie in plantengroei en insectenleven mogelijk is. Een mogelijk, maar niet onderzocht negatief effect van een toenemend aantal mollen is het feit dat mollen flinke hoeveelheden wormen en ander bodemleven verorberen. Voedselvoorraad en voedselbereikbaarheid vormen tegenwoordig een groot probleem voor (jonge) weidevogels. Het is dus de vraag of een toenemend aantal mollen wellicht ook een negatief effect heeft op de populatie weidevogels in een gebied. De aantalsontwikkeling van weidevogels is de laatste tientallen jaren vrijwel overal negatief, zo ook in de Alde Feanen. Een directe relatie tussen het toenemend aantal mollen en het afnemend aantal weidevogels is dan ook niet aan te tonen, maar behoort wel tot de mogelijkheden.

Inventarisatievrijwilligers

Van inventarisatievrijwilligers zijn niet zoveel reacties binnengekomen over de toename van mollen in de Alde Feanen. Vrijwilligers die zich bezig houden met roofvogels (WRN) lieten

desgevraagd wel weten dat het waarschijnlijk is dat buizerds, bruine kiekendieven, torenvalken en (kerk)uilen bij een goed mollenaanbod ook meer mollen eten. Dit geldt natuurlijk ook voor andere eters van kleine zoogdieren, zoals vossen, bunzingen, hermelijnen, wezels, boom- en steenmarters.

Het is daarnaast echter wel zo dat predatoren binnen het voedselaanbod keuzes maken wanneer er een groot aanbod is van meerdere prooidieren. In de Alde Feanen is dit bijvoorbeeld zo met de Muskusrat. Uit prooidieronderzoek bij buizerd en ruine kiekendief in het lage midden van Fryslân is de afgelopen jaren wel waargenomen dat het aandeel muskusratten in het voedselpakket hier hoog is.

Feit blijft dat voor een soort als de buizerd mollen uitstekende prooien vormen (aan massa).

Tot slot moeten we niet vergeten dat ook soorten als blauwe reiger en roer-

De pachters van It Fryske Gea hebben toch veel bezwaren tegen het ongemoeid laten van mollen op hun land. Foto: Rollin Verlinde

domp graag kleine zoogdieren zoals mollen verschalken, bijvoorbeeld bij gebrek aan beter of in winterse omstandigheden.

Uit een overzicht van de trends in de Takkeling (Bijlsma, 2001) blijkt dat de havik nauwelijks mol op het menu heeft staan (slechts 1 waarneming in Groningen in 2000). De buizerd daarentegen verschalkte van de 330 onderzochte prooiresten uit Fryslân maar liefst 49 mollen (bijna 15%).

Landelijk is dit getal 242 mollen op 1473 prooiresten (ruim 16%), hetgeen aangeeft dat de buizerd in Fryslân niet bijzonder veel meer mollen eet dan gemiddeld in Nederland. Drenthe (bijna 19%), Fryslân (bijna 15%), Groningen (ruim 20%), Overijssel (30%) en Flevoland (bijna 36%) scoren echter hoog wat betreft het aandeel mollen in het voedsel van de buizerd, terwijl de mol in de andere provincies een veel

minder belangrijke tot bijna geen rol speelt als prooidier voor de buizerd.

Pachters

De pachters waren vrijwel unaniem ontevreden over het verbod op het vangen van mollen in Fryske Gea-graslanden.

Bij het maken van hooi is er nauwelijks sprake van een probleem. Tijdens het schudden wordt het zand van de bulten en rillen immers wel uit het hooi geschud. Toch worden de mollenbulten en rillen in hooiland door de pachters over het algemeen niet gewaardeerd, aangezien de kans op schade aan machines en tractoren, met name maaimachines en schudders, hier toeneemt. Bovendien is het aannemelijk dat er in de genoemde periode meer of sneller slijtage is opgetreden aan deze machines, door de schurende werking van het zand.

Hooi wordt er echter tegenwoordig door boeren maar weinig meer gemaakt. Meestal maakt men van het gemaaide gras kuil. Soms ook gaat het

gewas naar de grasdrogerij, waar er brokken van worden gemaakt. In dergelijke producten blijft het zand van de mollenbulten en rillen zitten. De dieren die de producten eten kunnen hier erg ziek van worden. In de drie jaren dat It Fryske Gea de mollen met rust liet in de Alde Feanen zijn er twee gevallen van zandkoliek gemeld, die een relatie hadden met de mollenbulten in Fryske Gea-terrein. Vooral paarden zijn erg gevoelig voor zandkoliek en kunnen er zelfs aan doodgaan. Dit is in de Alde Feanen gelukkig niet gebeurd.

Niet alleen bij het maaien, maar ook bij het weiden van vee zorgt een toenemend aantal mollen, molshopen en -rillen voor meer risico's. De kans dat een rund, schaap of paard een poot breekt neemt immers waarschijnlijk toe. Gelukkig zijn er uit de drie proefjaren geen botbreuken bij vee door molshopen en -rillen bekend uit de Alde Feanen.

Tot slot is het een feit dat mollen veelal de drogere, dus hogergelegen en vaak zandige terreindelen opzoeken en omwoelen. Op deze plekken is de kans groot dat bij bodemverstoring (akker-) distels verschijnen en toenemen. Zo ontstaan door de aanwezigheid van veel mollen regelmatig hardnekkige distelhaarden in de drogere terreindelen, die lastig te bestrijden zijn wanneer, zoals natuurbeschermingsorganisaties vanzelfsprekend voorschrijven, geen chemische bestrijdingsmiddelen mogen worden gebruikt.

Conclusie

Het feit dat vrijwel alle pachters negatief waren over het mollengedooogexperiment is voor It Fryske Gea een belangrijk signaal dat serieus genomen wordt. Voor het beheer van natuurterreinen ben je als natuurbeheerinstantie deels afhankelijk van pachters. Dit geldt met name voor de minder natte en kwetsbare graslanden. Vaak zijn dit behoorlijk grote oppervlakten die It Fryske Gea met haar beperkte mankracht en materieel niet zelf kan beheeren. Een goede verstandhouding met de pachters is dan ook zeer belangrijk om het gewenste natuurbeheer uit te kunnen voeren en leidt bovendien indirect ook tot meer begrip in de streek voor natuur(-beheer).

Tot slot vindt It Fryske Gea het natuurlijk betreurenswaardig als er huisdieren, ook de voor het beheer vaak nood-

zakelijke grazers, door het eten van voedsel met zand ziek worden of zelfs dood gaan. Dit moet natuurlijk ten allen tijde worden voorkomen.

Al het bovenstaande in overweging nemende is eind 2000 door It Fryske Gea besloten te stoppen met het mollengedooogbeleid. Districthoofd Nico Minnema zegt hierover: "Ook al ben ik nog van mening dat je ze eigenlijk niet moet vangen, geeft het toch teveel praktische bezwaren waarmee we op een andere manier weer in de problemen komen"

Vanaf 2001 mogen mollen dan ook gedurende het gehele zomerseizoen weer worden gevangen in de verpachte terreinen. Dit gebeurt met mollenklemmen, meestal door professionele mollenvangers. Tijdens het broedseizoen en in de winterperiode (in verband met ganzen en andere trekvogels) worden de mollen wel met rust gelaten. In de niet verpachte Fryske Gea-terreinen in de Alde Feanen worden, zoals eerder al gezegd, nog steeds nooit mollen gevangen.

Met dank aan N. Minnema (districthoofd Midden Fryslân It Fryske Gea) en R. Kleefstra (districtcoördinator SOVON-Fryslân en broedvogelonderzoeker in Midden Fryslân)

Literatuur

Bijlsma, R.G., 2001. Trends en broedresultaten van roofvogels in Nederland in 2000. De Takkeling, negende jaargang (2001) nummer 1, p. 12 t/m 52.

Sietske Rintjma
It Fryske Gea, afdeling Planning
en Onderzoek, Postbus 3,
9244 ZN Beetsterzwaag